מי שמתו פרק שלישי ברכות

יט:

מדלגין היינו על גבי ארונות. תימה לפ"ה דפי' גולל כיסוי של מרזן דמתי' [מ]כל אשר יגע על פני השדה לרבות גולל ודופק וא"כ גם הגולל מטמא באהל והיאך היו מדלגין עליו וי"ל דלא קשה דהא תני' בשמחות (פ"ד הלכה כא) [נ]כל טומאה שאין המזיר מגלגל עליה אין כהן מוחזר עליה וגולל ודופק אין מזיר מגלגל עליהן כדתנן במס' מזיר פרק כהן גדול (דף נד.) והיה אומר ר"מ דליתי' להני כללי דהא אמר המת רביעית דם אין המזיר מגלגל עליו עד שיהא מלי לוג ואפילו הכי כהן מוחזר עליו כדאמרינן בפרק בהמה המקשה (חולין דף עב.) דרביעית דם הבא מן' מתים טמא ומפקינן ליה מעל כל נפשות מת לא יבא וי"ל דהתם מכל מקום הוי אם טומאה שהמזיר מגלגל עליה אבל גולל ודופק אינו כלל במזיר ולכך אין כהן מוחזר עליו אי נמי הא בריית' סברה מזקנים הראשונים [מזיר נג.] שהיו אומרי' רביעית דם גם המגלגלת מזיר ומיהו תימה אמאי אין המת מטמא באהל כיון שהכסוי עצמו מקבל טומאה דכל דבר המקבל טומאה אינו מוזן בפני הטומאה אם כן מטמא באהל וי"ל דאין מטמא אלא לד מיזון[א] שבו אבל לד פנימי טהור כדתנן במסכת אהלות בפט"ו (משנה טו) מצית שהיא מלאה משקין טהורים ומוקפת למיד פחיל ועשאה גולל לקבר הנוגע בה מטמא טומאת שבעה והחצים והמשקין טהורין לפי שלד פנימי כולו טהור ומיהו תימה לפ"ה דפירש בפ"ק דערובין (דף טו) [ב] גבי אין עושין מבעלי חיים גולל ודופק לקבר ואי גולל היינו כסוי הארון וכי עושין מבעלי חיים כסוי לארון [ג] ע"כ פר"ת דגולל היינו מלבה וכן דרך בני אדם ליתן בהמה על הקבר לסימן עד שיתנו עליו מצבה[ד]:

רוב ארונות יש להם חלל טפח.

וא"ל שרשם הארון פתוח שאם היה סתום מדליה כי יש בו פותח טפח מטמא ואפילו בלד הריקן שבו כדאמרינן במסכת אהלות בפ"ז (מ"ח) נפש לטומאה הנוגע בה מן הלדין טהור פי' בלד הריקן מפני שטומאה נוקעת ועולה נוקעת ויורדת ואם היה מקום הטומאה טפח ע"ט [ה] על רוס טפח הנוגע בה מכל מקום טמא מפני שהוא קבר סתום אלמא נקבר סתום אינו מטמא כל סביביו אלא כשיש עליו טפח אבל בטומאה לרוחה אינו מטמא אלא כנגד הטומאה ולא מלד הריקן ובפרק המוכר פירות (נ"ב דף ק:) יש להארין[ו]: **ולאחותו** מה ת"ל. גבי מזיר כתיב על (כל נפשות) [נפש] מת לא יבא וכתיב בתריה לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו לא יטמא וכולהו ימירי ניהו דמנפש מת נפקא ודרשינן לאביו מה תלמוד לומר לגופיה לא אילטריך דהא מנפש מת נפקא כולהו ולא בא אלא להוציא מת מצוה שמותר לטמא בו לאחיו מה תלמוד לומר לגופיה לא אילטריך ולהתיר מת מצוה דמלאביו נפקא אלא להכיא שאם היה מזיר וכהן שיש עליו שמי קדושות אין הכתוב מזהירו מלטמא אלא לאמו אבל אבל מטמא הוא למת מצוה לאחיו מה תלמוד לומר שאם היה כהן גדול ומזיר דקדושתו חמור דגם בלא מזיר אסור לטמא לקרוביו אעפ"כ לאחיו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ואם אינו עניו לגזיר גרידא ולא לכהן הדיוט מזיר מהו עניו לכ"ג מזיר ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שאם היה כ"ג ומזיר והלך לשמוט מקום ומלול את בנו דאיכא מצות עוקר אפ"ה לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא לאחיו מטמא דעשה מקום משמע דעשה מקום גרידא דשאי לטמא לקרובים ותימה דמזכחים (פי"ב דף ק.) גבי מעשה דיוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח ומטמאוהו אחיו בע"כ ופריך מהא ברייתא דהכא דקאמר לא יטמא ומאי פריך דילמא שאני הכא דמיירי דכל קדושות אלו בו כדפריש אבל עושה פסח גרידא אימא דשאי לטמא על כן נראה לפרש אמרת לא

דפירקא קמא באהלות (משנה ג) אלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל עצם כשעורה וכו' מכלל דאי לא הוה ביה כשעורה אינו מטמא ובפרק יום הכפורים (יומא דע"ב) אמרינן בעי רב אשי עצם כשעורה שאמרו בקליפתה או בלא קליפתה בלחה או ביבשה ואמר רב ספא לתה שיבולת מיקריא בלא קליפתה (עי' נדרים דף מ"א) ערסן מיקרי; ת"ש ולאחותו מה תלמוד לומר הוי שהיה הולך לשחוט את פסחו. הא ברייתא אהא קרא קימא האהדר ביה רחמנא לגזיר מליטמא כדכתיב (בחדבר ו) לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא זה שדבר הכתוב בכל אלו הקרובין צריך היה הדבר להזכיר אם כולם שאי אפשר שיזכיר דבר שאין בו תלמוד כדכתיב (בנדרים נב) כי לא דבר רק הוא מכם ואין לנו דרך לדיע לאיזה תלמוד נכתבו כולם אלא מקבלת החכמים דיל לפי שאם באנו

העומדים בשורה וכו': [ד]ת"ר [א]שורה הרואה פנימה פטורה ושאינה רואה פנימה חייבת רבי יהודה אומר הבאים מחמת האבל פטורין מחמת עצמן חייבין: אמר רב יהודה אמר רב [ב]המוצא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק מ"ט [ג]אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' [ד]כ"מ שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב מתיבי [ה]קברו את המת וחזרו ולפניהם ב' דרכים אחת טהורה ואחת טמאה בא בטהורה באין עמו בטהורה בא בטמאה באין עמו בטמאה משום כבודו אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' תרגמה רבי אבא בבית הפרס דרבנן דאמר [ו]רב יהודה אמר שמואל [ז]המנפח אדם בית הפרס והולך ואמר רב יהודה בר אשי משמיה דרב [ח]בית הפרס שנדש טהור ת"ש דאמר ר' אלעזר בר צדוק [ט]מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו אלא אפי' לקראת מלכי עכו"ם שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' כדרבא דאמר רבא דבר תורה אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה ורוב ארונות יש בהן חלל טפח וגזרו על שיש בהן משום שאין בהן ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן ת"ש [י]גדול כבוד הבריות שדוחה [את] לא תעשה שבתורה ואמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' תרגמה רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו [2]דלא תסור אחיכו עליה לאו דלא תסור דאורייתא היא אמר רב כהנא [כ]גברא רבה אמר מילתא לא תחיכו עליה כל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור ומשום כבודו שרו רבנן [ל]ת"ש [3]והתעלמת מהם ופעמים שאתה מתעלם מהם ופעמים שאין אתה מתעלם מהם הא ביצד אם [מ]היה כהן והיא בבית הקברות או היה זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכתו מרובה משל חברו לכך נאמר והתעלמת אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' שאני התם דכתיב והתעלמת מהם וליגמר מינה [נ]איסורא ממממונא לא ילפינן ת"ש [ס]ולאחותו [ע]מה תלמוד לומר הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יחזור ויטמא אמרת לא יטמא יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא אבל

מטמא הוא למת מצוה לאחיו מה תלמוד לומר הרי שהיה כ"ג והוא מזיר אף הוא לאחיו לא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ולאחותו מה תלמוד לומר אם שמותר לטמא בו לאחיו מה תלמוד לומר לגופיה לא אילטריך ולהתיר מת מצוה דמלאחיו נפקא אלא להכיא שאם היה מזיר וכהן שיש עליו שמי קדושות אין הכתוב מזהירו מלטמא אלא לאמו אבל אבל מטמא הוא למת מצוה לאחיו מה תלמוד לומר שאם היה כהן גדול ומזיר דקדושתו חמור דגם בלא מזיר אסור לטמא לקרוביו אעפ"כ לאחיו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ואם אינו עניו לגזיר גרידא ולא לכהן הדיוט מזיר מהו עניו לכ"ג מזיר ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שאם היה כ"ג ומזיר והלך לשמוט מקום ומלול את בנו דאיכא מצות עוקר אפ"ה לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא לאחיו מטמא דעשה מקום משמע דעשה מקום גרידא דשאי לטמא לקרובים ותימה דמזכחים (פי"ב דף ק.) גבי מעשה דיוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח ומטמאוהו אחיו בע"כ ופריך מהא ברייתא דהכא דקאמר לא יטמא ומאי פריך דילמא שאני הכא דמיירי דכל קדושות אלו בו כדפריש אבל עושה פסח גרידא אימא דשאי לטמא

מסורת הש"ס

הרואה פנימה. אם מצד ההקף אחורי שורה הפנימית והאבל יושב שם: **מחמת עצמן.** ולא מחמת כבוד שלא כאן לנחם אלא לראות את המתאבל: **אין חכמה.** משובה נגד ה': **אחת טמאה.** שיש בה קבר: **בא בטהורה.** האבל: **בבית הפרס.** דלא מטמא אלא מדרבנן[ב] והוא שדה שנחרש בו קבר ומשו חכמים שמא דלדלו כלי המחרישה את העצמות והדודה עליה' מסיטין ועצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באהל וכיון דמדרבנן הוא לאסור רבנן הוא דאחמוה ליקרייהו גבי אבל: **מנפח אדם.** לפניו שאם היה שם עצם ירחקו לאי דאורייתא הוא לא הוינן מזלזלינן ביה כולי האי למיסמך אנפיחה. והך בדיקה לעושה פסח אישתרי ולא לאוכלי תרומה כדאמרינן בתומר בקדש (מגילה דף כה:): **שנדש.** ברגלים: [ג]**לקראת מלכי ישראל.** הרי לכבוד הבריות עובריס על נפש לא יטמא (ויקרא כא) דהא ר' אלעזר בר צדוק כהן הוה כדאמרינן בכתובות (דף ט.): **מדלגין.** מאדון לאדון: **דכר פורס.** הלכה למשה מסיני: **אינו מוזן כפני הטומאה.** דנקלטת טומאה לגופה ובוקעת ועולה: **אם לא תעשה.** קס"ד כל ל"ת קאמר: **בלאו דלא תסור וגו' אחיכו עליה.** אינהו סבור דאפי' אמרו לו דבר תורה והוא עומד בפני הכבוד יעבוד עליו והא אי נמי דאורייתא הוא: **כל מילי דרבנן וכו'.** והכי קאמר להו דבר שהוא מדברי סופרים נדחה מפני כבוד הבריות וקרי ליה ל"ת משום דכתיב לא תסור. ודקא קשיא לכו דאורייתא הוא רבנן אמלוה ליקרייהו לעבור על דבריהם היכא דאיכא כבוד הבריות כגון לבטלו בשבת אבנים של בית הבסא לקנות (שבת דף פא:) או מי שנפסקה ציצית טליתו בכרמלית לא הצריכו להניח טליתו שם וליכנס לביתו ערום (ממחות דף לח.): **והיא בבית הקברות.** האבלה: **ואינה לפי כבודו.** אין האבלה משובה לפי כבודו להשיבה: **או שהיתה מלאכתו מרובה.** שדמי בטול מלאכתו לרדוף אחריה ימיתי על דמי האבלה ולא ילכו הבעלים להשיב לו יותר ממה שמשיב להם ומלא הוא מפסיד: **וגנבה מינה.** לגבי כלאים דאמרן פושטן אפילו בשוק: **ממונא.** קל מאיסורא: **ולאחותו מה תלמוד לומר.** בגמרא כתיב[ד] כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא וסמיך ליה לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו לא יטמא להם דהא כולהו בכלל על נפש מת לא יבא היו ולמה יבאו לאחיו פרט למת מצוה לאמו מה תלמוד לומר משום מת מצוה לא אינטריך דמלאביו נפקא ודרשי ליה בספרי לגמוד שאם היה מזיר זה כהן דהוו עליה שתי קדושות אף הוא לאמו הוא דלא יטמא

מסורת הש"ס

[ב] תוספתא פ"ב שמחות פי"ד, [ג] (עיריכין סב. סנהדרין סב. שבועות ל:), [ד] עיריכין דף ל: פסחים דף לב: מו"ק דף ה: חגיגה דף כה: כתובות דף מה: בכורות דף מט. נדה דף ט. [ועיין תוס' המקומות ומהמ"ל שיטי נוסחאות בתוספתא], [ה] ממחות דף לו: [שבת פא.] לר: מגילה ג: עירובין מא.), [ו] (ביצה ג: ב"מ דף ל.), [ז] (כתובות מ: מו: קדושין ג: ב"מ ל:), [ח] מגילה ג: מיר מח: סנהדרין לה: זבחים קי. [ט] (כתובות מה:), [י] [ד"ה לקראת אחר ד"ה מדלגין], [כ] (במדבר יו.), [ל] (יומא פ:), [מ] (חולין נב.), [נ] (ובתוספתא פ"ג דמכות), [ס] (שבת קנב: ד"ה עד שיתפס כתבו תוס' ביתר ביאור פ"ש ופ"ע תוס' כתובות דף ד: ד"ה עד ותוס' סוכה כב. ד"ה ולא ותוס' סנהדרין מז: ד"ה מפיסתתו[ב]), [ע] (וע"ע תוס' מיר נג: יומא כ"ג ק: ד"ה ולומן).

תורה אור השלם

1. אין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד יְיָ׃ משלי כא ל
2. עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל׃ דברים יז יא
3. לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ׃ דברים כב ג
4. לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא וּלְאַחֹתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמֵתָם כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל רֹאשׁוֹ׃ במדבר ו ז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לאמרה וכו' נמי מצוה שיש בה כרת היא: (ב) תוס' ד"ה מדלגין וכו' תימה לפ"ה דאמרינן פ"ק דערובין אין לנ"ל. ותיבת נמי נמחק: (ג) באו"ח כסוי לארון. נ"ב עי' מתוכי' ד: כד"ה עד שיתפוס וכפ"פ שוחל קנב: מפורי' יומר ופ"ש: (ד) ד"ה ריש וכו' עופר על עפר ברום עפר וכו' אלא כסיס:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש הוסיף, ושפיר קא חיין.

רב נסים גאון (המשך)

דבית הפרס בכפ' אהלות (פ"ח מ"ב) במתניתין ובתוספתא (פ"ח יז) ובפרק משקין בית השלחין (פ"ח ד"ב) תניא ג' בית הפרס הן שדה שאבד בה קבר ושדה שנחרש בה קבר ושדה בוכין מאי שדה בוכין א"ר יהושע בר אבא משמיה דעולא שדה שמפטירין בה פתים ועצמא מאי אמר רב חסדא אמר אביומי משום ראש בעלים נגעו בה ופרישו קמאי ומאי היא בית הפרס שדה שנחרש בה קבר ועד כמה [אהלות פ"י מ"א] ק' אמה לכל רוח ורוח דקבר משוי בית הפרס מקום הקבר טומאה דאורייתא האיך דנחרש טומאה דרבנן דלמא איכא עצם כשעורה אי נמי אית ביה עפר בית הקברות לפי שאי אפשר לעצם כשעורה שלא נישוך ברגל עיקרה בסיפרי (פ' חקת) וכל הנוגע בעצם זה עצם כשעורה וכך העתיקו משמו של נביא עליו השלום כדאמרינן [נדיר נז] עצם כשעורה הלכה ואמרינן תו (שרובין ד) שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני שיעורין דאורייתא ניהו דכתיב (דברים יח) ארן חטה ושעורה ומפרשי לה שעורה עצם כשעורה (המסקין) (ומסקינן) הילכתי ניהו דאמסכינהו רבנן אקראי ואיתה נמי בסדר טהרות במתני'

[1] אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' (דברים ז) לא בשמים היא כלומר כי תורת ה' תמימה וכבר נתנה לנו בסיני והדיענו כי אינו מחליף ממנה דבור אחד ואין בתורתנו חסרון ולא ספק כדי שנעשרך אל ראיה מן השמים וכל מקום בתלמוד שיש בו ור' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול מיהן היא עיקרו והברכה שבירכהו לר' אליעזר שהיא כיוצ' לירדי פירשו במסכת סנהדרין בסוף פרק ד' מיתות (דף פט:) כי בשעת פטירתו הזיר הוה כמו שאמרו עגיר ר' יהושע על רגליו ואמר הוהר הגדר הוהר הגדר; **הענוים** בשורה הפנימים סטורין. במס' סנהדרין בפרק בהן גדול (דל"ט) אמרינן אמר ר' מנשיא בר עות שאילית את ר' ישאיה רבה מבית עילמין דהוגל ואמר לי אין שורה פתוחה מיריד בני אדם ואין אבלים מן המנין; תרגמה ר' אבא בבית הפרס דרבנן. איתיה לפירושא

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com